

 Sosyolojik Düşün	SOSYOLOJİK DÜŞÜN ISSN: e-ISSN: 2587-2699 Yıl : 10 Cilt: 10 Sayı : 1 Haziran 2025 Yayın Geliş Tarihi:13.01.2025 Yayına Kabul Tarihi: 16.05.2025 DOI Numarası: https://doi.org/10.37991/sosdus.1618717 Makale Türü: Derleme Makale / Review Article Atıf/Citation: Yalçinkaya Çelik, A. (2025). Hekimin Vekâletsiz İş Görmesi ve Vekâletsiz İş Görmeden Kaynaklanan Sorumluluğu, <i>Sosyolojik Düşün</i>, 10 (1), 1-22.
---	--

HEKİMİN VEKÂLETSİZ İŞ GÖRMESİ VE VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME DEN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU

Aslıhan YALÇINKAYA ÇELİK*

Öz

Sosyoloji insan, insan da sağlıkla ilgilidir. Sosyolojinin ve sağlığın bağı muhakkaktır. Sağlık sosyolojisi de insanı ve sağlığı, hastalığın sosyal nedenlerini, sonuçlarını ele alır. İnsanların sağlığı ile ilgilenen hekimler sağlık hizmetini sunarken mesleki sorumluluk ile bağlıdır, görevlerini ifa ederken de hastaya karşı özen yükümlülüğü altındadır. Özen yükümlülüğüne uymayan hekim çeşitli hukuki sonuçlar ile karşılaşabilir. Hekimin hukuki sorumluluğu iki başlık altında ele alınabilir. Tazminat sorumluluğu ve cezai sorumluluk. Tazminat sorumluluğu, hekimin hatalı bir işlem veya tedavi sonucu hastaya maddi veya manevi zarar vermesi durumunda devreye girerken; cezai sorumluluk, hekimin kasıtlı veya ihmal sonucu suç işlediği durumları kapsar. Makale, hekimin hukuki sorumluluğunun kapsamını, hekimin görevini yerine getirirken karşılaştığı yasal sorumlulukları, meslekî etik ilkeleri tartışmaktadır. Hekimin sorumluluğunu azaltan veya ortadan kaldıran durumlar analiz edilmektedir. Hekimin vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan sorumluluğu, bu sorumluluğunun şartları ele alınacaktır. Hekimin vekâletsiz iş görme sınırını aşarsa sorumluluğun doğup, doğmayacağı cevaplanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hekim, Sorumluluk, Rıza, Özen yükümlülüğü, Hasta hakları.

PHYSICIAN'S ACTION WITHOUT POWER OF ATTORNEY AND LIABILITY ARISING FROM ACTION WITHOUT POWER OF ATTORNEY

Abstract

Sociology is about people and people are about health. The connection between sociology and health is certain. Health sociology also deals with people and health, social causes and consequences of diseases. Physicians who deal with people's health are bound by professional responsibility while providing health services, and are under a duty of care towards the patient while performing their duties. Physicians who do not comply with the duty of care may face various legal consequences. The legal responsibility of the physician can be addressed under two headings. Compensation liability and criminal liability. Compensation liability comes into play when the physician causes material or moral damage to the patient as a result of a faulty procedure or treatment; criminal liability covers situations where the physician commits a crime intentionally or negligently. The article discusses the scope of the physician's legal responsibility, the legal responsibilities that the physician encounters while performing his/her duty, and professional ethical principles. Situations that reduce or eliminate the physician's responsibility are analyzed. The physician's responsibility arising from acting without authority and the conditions of this responsibility will be discussed. Whether or not liability arises if the physician exceeds the limit of acting without authority will be answered.

Keywords: Physician, Responsibility, Consent, Duty of Care, Patient rights.

1. GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinin sunumu, yüksek düzeyde uzmanlık, etik değerler ve hukuki sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte, hekimler yalnızca tıbbi bilgi ve becerileriyle değil, aynı zamanda profesyonel sorumluluklarıyla da yükümlüdürler. Hekimlerin sorumluluğu, tedavi sırasında gösterecekleri özen ve dikkatle doğrudan ilişkilidir. Her tıbbi müdahale, belirli bir risk taşır ve bu riskler bazen hekimlerin kusurlu hareket etmeleri durumunda hukuki sonuçlar doğurabilir.

Sağlık doğrudan insan ile ilgili bir alandır. Sosyoloji de insanı, insan davranışlarının nedenleri ve sonuçları ile ilgilenir (Saltık, 2012:9). İnsan ile ilgilenen sosyoloji bilimi, konusu insan olan sağlık bilimi ile bağı vardır. İnsan olmak sağlık ve hastalık ile ilgili olmaktır. Bu nedenle sağlık sosyolojisi adlı bilim sağlık ve hastalığın sosyal nedenleri ve sonuçları ile ilgilenmektedir. Hekimlerde insanların sağlıklı ve hasta olması ile ilgilenmektedir. Bu nedenle hekimler görevini ifa ederken sosyolojinin dalı olan sağlık sosyolojisi ile yakından ilişki içinde olmaktadır. Hasta olan bireye tedavi uygularken göstermiş olduğu bilim kültürel, ekonomik, sosyal, biyolojik pek çok alan ile ilgi içindedir. Hasta kişiye uygulanan tedavi sonucu hekim sorumluluğu meydana gelebilmektedir.

Hekimin kusur sorumluluğu, genellikle tıbbi hatalar, ihmal veya yanlış tedavi gibi durumlar sonucu doğan zararlardan kaynaklanır. Türk Hukuku'nda hekimlerin sorumluluğu hem kamu hukuku hem de özel hukuk açısından ele alınmalıdır. Özellikle tıbbi hataların ve kusurun belirlenmesinde önemli yasal çerçeveler ortaya konmalıdır. Kusur, hekimlerin sorumlu tutulabilmesi için önceden belirlenmiş bir ölçüt olarak, tıbbi hataların niteliklerini ve sonuçlarını anlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Bu makalede, hekimlerin kusur sorumluluğu hem tıbbi hem de hukuki boyutlarıyla incelenecek; kusurun belirlenmesi, hukuki sorumluluğun unsurları ve hekimlerin karşılaştıkları yasal riskler ele alınacaktır. Ayrıca; hekimlerin sorumluluğunu etkileyen faktörler, hastanın rızası, acil durumlar ve tıbbi prosedürlerdeki özen yükümlülüğü hususu da tartışılacaktır.

2. HEKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞUNU DOĞURAN NEDENLER

Hak, hukuken korunan ve sahibine bu korunmadan yararlanma yetkisi tanıyan menfaattir (Oğuzman, 2003:91). Hak sahibi anca bir kişi olabilir. Kişinin hayatı, vücut bütünlüğü ve sağlığı üzerindeki hakkı kişilik haklarıdır. Savcı (1980:6), hukuk karşısında insanın, kendi kişiliğine bağlı bir somut temel hakkın sahibi; bu somut temel hakkın da, "Bireysel Kişilik Hakkı" olduğunu ifade eder ve bireyin sahip olduğu kişilik hakkı kapsamında "beden bütünlüğü ve yaşam hakkına" sahip olduğunu dile getirir. Kişilik hakkı doğuştan kazanılan ve kişinin toplumdaki varlığı ile de gelişen bir kavramdır. Bu nedenle toplumu inceleyen sosyoloji bilimi ile hak kavramını inceleyen hukuk bilimi ilişkilidir. İlişkili olan sosyoloji ile hukuk bilimleri hukuk sosyolojisini oluştururlar. Hukuk sosyolojisi de hukuku ve hukukun tanıdığı hakları toplumsal olgu olarak görüp, onu sosyal yaşamın önemli bir çalışma alanı olarak inceleyen, hukuk eğitime yeni imkânlar sunarak önünü açan disiplinler arası kavramdır (Işıқтаç, 2020:12). Hukukun ve sosyolojinin de ortak unsuru olan "hak" kavramı çalışmamız da hasta hakkı olarak karşımıza çıkacaktır.

Hasta hakları, sağlık hizmeti sunulan kişinin, tıbbi süreçlere katılımı, bilgi alma hakkı, tedavi seçeneğini belirleme hakkı, mahremiyet ve gizliliğin korunması gibi bir dizi temel haktan oluşur. Türkiye’de Hasta Hakları Yönetmeliği ve Türk Medeni Kanunu gibi yasal düzenlemelerle hasta hakları güvence altına

alınmıştır. Hasta hakları bakımından ulusal bir belge olan “Amerikan Hastane Birliği’nin 1972 yılında yayınladığı Hasta Hakları Beyannamesi önemlidir (Erman, 2003:64). Söz konusu beyanname de gizlilik, bilgilendirme, aydınlatılmış onam, hastaların eşit ve insancıl muayene edilmeleri gibi pek çok kapsamlı düzenlemeye yer verilmiştir (Erman, 2003:65). Hasta Hakları Beyannamesi kapsamlı şekilde hazırlanarak hastalığı sebebi ile güçsüz konumda olan hastanın haklarını koruma ve güvence oluşturmaya çalışmıştır. Hastanın olduğu yerde onu tedavi etmesi için hekimin bulunması mecburidir.

Hekimlik mesleği uzun bir bilimsel ve akli geçmişe, geleneğe dayanan; aynı anda doğayı bilmek, insanı tanımak ve el becerisine sahip olmak gibi yetenekleri gerektiren kendine özgü bir meslektir (Hakeri, 2010:205). Hekimlik mesleği bizzat insan yaşamını ilgilendiren ve insan hayatının emanet edildiği bir meslektir. Hekimlik mesleği ve hasta hakkının öneminden dolayı tedavide başarısızlığa uğrayan hekimin; sorumluluğu doğmuştur (Yılmaz, 2024:3). Mesleğini serbest olarak sürdüren hekimin hukukî sorumluluğunu doğuran bu sebepler, culpa in contrahendo (dürüstlük kuralına aykırı davranma), vekâletsiz iş görme, haksız fiil ve sözleşme olarak şekillenmektedir (Özdemir,2016).

Hekimin, sağlık ve tıp hukukuna ilişkin kuralları kusurlu olarak ihlal etmesi sebebiyle, idarî ve cezaî sorumluluğu ya da hastasına vermiş olduğu zararı tazmin etme yükümlülüğü anlamında özel hukuk (medeni hukuk) sorumluluğu karşımıza çıkmaktadır (Demir,2008).

Sorumluluk kavramı, bir kişinin zarar veren bir olgu nedeniyle bu zararı gidermekle yükümlü olduğu ve başkasının zarar görmesini gerektiren bir şeyden (hayvan bulunduranın sorumluluğu, TBK m. 67) veya bir kimseden (adam çalıştırmanın sorumluluğu, TBK m. 66) dolayı gerçekleşen sonucu üstlenmek zorunda kaldığı durumu ifade eder (Karahasan, 2003:60).

Hukuki sorumluluk kavramı herkesin mal ve şahıs varlığındaki meydana gelen zarara kendisinin katlanmasıdır. Hukuki sorumluluk, “kusur sorumluluğu” ve “kusursuz sorumluluk” olmak üzere iki ana başlık altında incelenir. Sorumluluğun gerçekleşmesi kural olarak kusurun varlığına bağlıdır. Hukuk sistemimizde kusur, sorumluluğun temel ilkesidir. Ancak meydana gelen zararda kusurun aranmadığı durumlarda vardır. Buna kusursuz sorumluluk adı verilir. Kusursuz sorumluluk hali nadiren belirli durumlarda ve bu durumlar yasalarda belirtilmiş ise uygulanır. Sorumluluğun bağlandığı olgular ile gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağının olması kusursuz sorumluluğun doğması bakımından yeterlidir (Eren, 2024:68).

Sorumluluk kavramı hekim ile hasta arasında da meydana gelebilir. Hekimin, sağlık ve tıp hukukuna ilişkin kuralları kusurlu olarak ihlal etmesi sebebiyle, idarî ve cezaî sorumluluğu ya da hastasına vermiş olduğu zararı tazmin etme yükümlülüğü anlamında özel hukuk (medeni hukuk) sorumluluğu karşımıza çıkmaktadır (Demir, 2008). Hekimin tıbbi faaliyetten doğan sorumluluğu kural olarak kusur sorumluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2024:13). Ayrıca tıbbi faaliyetler için serbest çalışan hekim hastası ile sözleşme kurabilir bu durumda hekimlik sözleşmesi oluşur.

Hekimlik sözleşmesi hekimin teşhis, tedavi ve müdahale edimini üstlendiği, hastanın da bu edime karşılık gelen ücreti ödemekle yükümlü olduğu, açık ya da zımni (Kurt, 2011,60) irade açıklamalarıyla kurulan, tam iki tarafa borç yükleyen, ani edimli, rızai bir sözleşmedir (Özay, 2020:29). Hekimin hukuksal sorumluluğuna dayanak oluşturan borç ilişkileri arasında, hasta ile hekim arasındaki sözleşmesel borç ilişkisi yani hekimlik sözleşmesi ilk sırada yer almaktadır (Demir, 2009:264).

Hekimin hukuki sorumluluğu hasta ile olan sözleşmesel ilişkiden başka tıbbi müdahaleler sırasında gerçekleşen hatalı eylem ve ihmâl sebebi ile doğabilir.

Hasta uğradığı zarar karşısında hukuki yollar ile haklarını arayabilir ve tıbbi müdahale sonucu doğan zararın tazminini talep edebilir. Hekimi tazminat yükümlüsü kılan hukuksal sorumluluğunun kaynağını, hekim ile hasta arasındaki sözleşme ilişkisi dışında, hekimin tıbbi müdahaleleri sırasında gerçekleşen haksız eylem kusuru veya vekâletsiz iş görme biçimindeki davranışları da oluşturabilir (Demir, 2009:264).

3. VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME VE HEKİMİN VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME SEBEBİ İLE SORUMLULUĞU

Taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisinin olmadığı ve hastanın rızasının da olumlu ya da olumsuz yönde var olmadığı durumlarda, hekimin, hastanın yararına tıbbî bir müdahalede bulunması halinde vekâletsiz iş görmeden söz edilmektedir (Cevdet,2024:1323). Örneğin bilinci kapalı bir hastaya, hekimin tıp biliminin kuralları çerçevesinde yapacağı müdahale TBK. m. 526-527*’de düzenleme altına alınan vekâletsiz iş görme olarak değerlendirilir ve hukuka uygun görülür (Güven, 2020:123).

Vekâletsiz iş görme kavramının konusu bir işi görme söz konusu olduğu için Türk Borçlar Hukuku’nda iş görme sözleşmeleri arasında ve vekâlet sözleşmelerinden sonra düzenlenmiştir (Tahiroğlu, 2023:289). Vekâletsiz iş görme kavramı genellikle vekâlet yetkilerinin aşıldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Vekâletsiz iş görmenin, iş görme, işin başkasına ait olması ve işi yapanın vekâletinin

* MADDE 526- Vekâleti olmaksızın başkasının hesabına iş gören, o işi sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlüdür.

MADDE 527- Vekâletsiz iş gören, her türlü ihmalden sorumludur. Ancak, iş gören bu işi, iş sahibinin karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yapmışsa, sorumluluğu daha hafif olarak değerlendirilir. İş gören, iş sahibinin açıkça veya örtülü olarak yasaklamış olmasına karşın bu işi yapmışsa ve iş sahibinin yasaklaması da hukuka veya ahlaka aykırı değilse, beklenmedik hâlden de sorumlu olur. Ancak, iş gören o işi yapmamış olsaydı bile, bu zararın beklenmedik hâl sonucunda gerçekleşeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf> (erişim tarihi:09.01.2025)

olmaması gibi üç objektif ögesi; iş görenin belli bir amaca yönelmiş iradesinin olması gibi bir sübjektif ögesi bulunmaktadır (Özdemir, 2001:94; Tandoğan, 2010:678). Vekilin sınırının aşıldığı durumlar da hekim vekâletsiz olarak iş görüyor olabilir.

Hekimin vekâletsiz iş gördüğü durumlar; acil durumlar ve tıbbi müdahale gerektiren durumlar vekâletsiz iş görülen hallerdir. Acil durumlarda hekimin yardımda bulunması zorunluluktur. Acil durum da yardımda bulunan hekim vekâletsiz iş görme altında olduğu kabul edilir. Ancak acil durum kavramı ne dereceye kadar hastaya tıbbi müdahale de bulunulacağı hususu iyi tespit edilmelidir. Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi 3'üncü maddesinde, "Tabip, vazifesi ve ihtisası ne olursa olsun, gerekli bakımın sağlanamadığı acil vakalarda, mücbir sebep olmadıkça ilk yardımda bulunur. Diş tabibi de, kendi sahasında aynı mükellefiyete tabidir." şeklinde acil durumlar ile ilgili bir düzenleme yer almaktadır. Acil durum kavramının sınırını belirlerken hastanın ölüm tehlikesi içinde bulunduğu veya ağır bir zarara uğrama ihtimalinin olduğu durumda hekim, hastanın muhtemel iradesine dayanarak zorunlu tıbbi tedbirleri alabilmelidir (Şenocak, 1998). Bu durum acil durumda vekâletsiz iş görme olarak kabul edilecektir. Yolda yürürken aniden fenalaşan bir kişiye, yakında bulunan hekimin ilk müdahalesi acil durum da vekâletsiz iş görmeye örnek olarak gösterilebilecektir.

Hekimin hastanın ameliyatı sırasında beklenmedik bir durumun ortaya çıkması sonucunda, daha önceden hasta ile kararlaştırılan tıbbi müdahalenin dışına çıkmak zorunda kalması da tıbbi müdahalenin genişletilerek bir başka vekâletsiz iş görme durumudur. Hekimin buradaki amacı hastanın ağır bir zarara uğramasını engellemek ya da hastanın hayatını kurtarmaktır (Ayan, 1991:61; Zevkliler, 2003:377; Tandoğan, 2010:682). Hekimin hastası ile kararlaştırdığı sözleşmenin dışına çıkabilmesi birtakım şartlara bağlıdır. Tıbbi müdahalenin

hastanın daha önce rıza gösterdiği müdahaleden daha ağır riskler taşıması, hastanın rızasının alınmasının gecikmenin doğuracağı riskler nedeniyle mümkün olmaması ve ölüm tehlikesi nedeniyle zorunlu olmadıkça önemli, hayati organların alınmaması gerekmektedir (Somer, 2011:44). Eğer ki bu şartlar mevcut ise hekim hastaya sözleşmesi dışında müdahale de bulunabilecektir. Vekâletsiz olarak tıbbî müdahaleyi gerçekleştiren hekimin bu fedakârlığı, ona sözleşmeye dayalı olarak tedavi yapan hekime nazaran daha az özenli hareket etme hakkı vermez (Ott, 1978:79; Özdemir, 2016:38). Hekim tarafından gerçekleştirilen vekâletsiz iş görme kapsamında tıbbi müdahalede hasta daha önceden sözleşme kapsamında müdahaleyi reddetmiş ise ya da hekim bunu biliyorsa buna rağmen hastanın rıza göstermediği tıbbi müdahaleyi gerçekleştirdiyse hekimin sorumluluğu gündeme gelecektir. Ancak, hastanın olumsuz iradesi hukuka ve ahlaka aykırı ise dikkate alınmayacağı gibi, bir haksız fiilden bedeni bir zarara uğrayan kişinin, tedavi yoluyla zararının artmasına engel olmak mümkün olduğu halde, buna rıza göstermemesi bir müterafik (ortak) kusur niteliğinde kabul edilir (Şenocak, 2007:243).

Hekimin vekâlet ile iş görmesi kural iken, vekâletsiz olarak iş görmesi durumları istisnadır. Detaylı belirtilmeye çalışılan vekâletsiz iş görme durumlarında hekim sorumluluk altına girmekte hastanın menfaatine tıbbi işlem uygulamaktadır. Şayet vekâletsiz iş görme kavramı hukuk da yer almasaydı belki acil müdahale gerektiren çoğu hasta müdahale edilemeyeceği için hayatını kaybedebilecekti.

4. GERÇEK VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME VE GERÇEK OLMAYAN VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME DURUMLARI

Vekâletsiz iş görme hükümler TBK m. 526-531 maddeleri arasında yer almaktadır. Vekâletsiz iş görme işi görenin vekâlete sahip olmamasına rağmen iş sahibinin menfaat alanına girerek iş görmesi olarak tanımlamak mümkündür (Gümüş, 2012:217). Vekâletsiz iş görme sebebi ile taraflar arasına oluşan ilişki sözleşme ilişkisi değildir. İş gören, iş sahibinin menfaati ve hesabına, onun rızası olmadan işi görür. Vekâletsiz iş görme gerçek vekâletsiz iş görme ve gerçek olmayan vekâletsiz iş görme olarak ayrılmaktadır.

TBK m. 527/1’de “Vekâletsiz iş gören, her türlü ihmalinden sorumludur...”[†] denilmiştir. Gerçek vekâletsiz iş görme de iş gören iş sahibinin menfaati ve varsayılan rızasına bağlı olarak hareket ettiği durulardır. Bahsedilen rıza ise makul düşünen normal bir insanın olağan hayat şartlarında oluşacak rızası olarak kabul edilir. Gerçek vekâletsiz iş görmede de iş gören, iş sahibine karşı her türlü kusurdan sorumludur.

Ancak TBK m. 527 1. Fıkra ikinci cümle de belirtilen “iş gören bu işi, iş sahibinin karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yapmışsa sorumluluğu daha hafif olarak değerlendirilir.”[‡] hükmü vekâletsiz iş gören hekimin sorumluluğu açısından tartışmalıdır. Bu konuda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre ister ameliyatın genişletilmesi halinde isterse acil durum içinde bulunulsun hekim bakımından Borçlar Kanunu’ndaki sorumluluğun hafifletilmesi kuralı uygulanamaz. Çünkü bir olayın ivedi olması aynı tip olaylarda gösterilmesi gereken özenin hafifletilmesi için haklı bir sebep oluşturmaz ve insan hayatı ve sağlığını ilgilendiren faaliyetlerde bulunan hekimin her hal ve şart altında özenli

[†] <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf> (erişim tarihi: 08.01.2025)

[‡] <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6098.pdf> (erişim tarihi: 08.01.2025)

hareket etmesi asıldır (Mehmet, 1991:114). Başka bir görüşe göre hekimin vekâletsiz iş gören sıfatıyla tıbbi faaliyette bulunduğu acil haller ve ameliyatın genişletilmesi hallerinde hastanın sağlığı gibi önemli bir kişisel değerin maruz kalacağı büyük bir zarar bertaraf edildiğinden hekimin sorumluluğu daha az takdir edilmelidir. Aksi takdirde hastanın sağlığının büyük tehlikede olduğu durumlarda hekim tıbbi müdahaleyi yapma konusunda çekingen davranabilir (Şenocak, 1998:126).

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesinin 3'üncü maddesi uyarınca tıbbi yardımda bulunmak zorunda olduğundan ve hasta ile arasında daha öncesinde tesis edilmiş bir güven ilişkisi bulunmadığından hekimin göstereceği özenin ölçüsü daha hafif takdir edilebilir. Ancak acil durum bile olsa hekimin kendisinden beklenen özenin her zaman en üst seviyede olduğu ve insan sağlığını ilgilendiren bir durumun söz konusu olduğu akıldan çıkarılmamalıdır (Aydın, 2014:132). Örneğin yolda kazaya uğrayan yaralı şahıslara olayı görüp müdahale de bulunan hekimden özel koşullarda çalışan hekim gibi aynı sonuç beklenemeyecek olsa da hekimden aynı özen beklenenecektir. Böyle bir durumda dahi hekimin yaptığı özensiz müdahaleler sonucu hekimin sorumluluğu doğacaktır.

Gerçek vekâletsiz iş görme caiz olan ve caiz olmayan olarak ayrılmaktadır. Türk Borçlar Kanunu m.506/l'e göre, caiz ikame üç halde mümkündür (Özdemir, 2016:53). Caiz vekâletsiz iş görme de hekim hastasının menfaatine uygun ve yasaklamasına aykırı davranmadan bir işe girer. Caiz olmayan vekâletsiz iş görme de hekim, hastanın açıkça reddettiği ve hekimin bunu bildiği ya da bilmesi gerektiği bir rahatsızlığı tedavi etmesi durumunda hekim açısından caiz olmayan vekâletsiz iş görme söz konusu olur (Aydın, 2014:132).

TBK m. 527/1-2’de “İş gören, iş sahibinin açıkça veya örtülü olarak yasaklamış olmasına karşın bu işi yapmışsa ve iş sahibinin yasaklaması da hukuka veya ahlaka aykırı değilse, beklenmedik hâlden de sorumlu olur. Ancak, iş gören o işi yapmamış olsaydı bile, bu zararın beklenmedik hâl sonucunda gerçekleşeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur. Dolayısıyla gerçek olmayan vekâletsiz iş görmenin iki türü vardır. İlk türünde iş gören, işi kendi ya da başka biri menfaatine görürken; ikinci türde, iş gören iş sahibi hesabına ancak onun yasaklamasına karşı gelerek görmektedir. Görüleceği üzere gerçek olmayan vekâletsiz iş görmede, iş görende başkasının işini görme iradesi bulunmamaktadır.

Bu durumlarda hekim, iradesi aydınlatılmış bir hastanın bilinçli olarak bir tedaviyi açıkça reddettiğini bilmesine veya bilmesinin gerekli olmasına rağmen tıbbi müdahalede bulunması neticesinde hastanın uğradığı tüm zararlardan ve hatta meydana gelen kazadan bile sorumlu olacaktır.

5. ACİL DURUMLARDA YAPILAN MÜDAHALE TÜRLERİ İLE TIBBİ MÜDAHALENİN GENİŞLETİLMESİ

Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde 3’e[§] göre hekimin acil durumlarda müdahale yapması tıbbi zorunluluktur. Acil durumda iş gören hekim vekâletsiz iş görmüş olur. Acil durum kavramı iyi irdelenmelidir, aksi halde acil durumun ne olduğu tartışmaya yol açabilecek bir durumdur.

Acil durum haline hekim tesadüfen denk gelmiş olabilir, acil durum yapılması gereken hasta hekimin yanına getirilmiş olabilir. Acil müdahale de ilk tür olarak hastanın acil durumda iken hekimin bulunduğu yere getirilmesidir. Bu hâlde, acil durumdaki müdahale edilmesi gereken hasta, müdahale edilecek yere (hastane,

[§] Bkz: Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde3 “Tabip, vazifesi ve ihtisası ne olursa olsun, gerekli bakımın sağlanamadığı acil vakalarda, mücbir sebep olmadıkça ilk yardımda bulunur./Diş tabibi de, kendi sahasında aynı mükellefiyete tabidir.”

klirik ya da sağlık merkezi) ve müdahale edecek yetkiliye getirilmektedir (Günday, 2012:11). Bazı durumlarda hekimi, hastanın olduğu yere çağırabilirler. Burada önemli olan acil bir durum olduğu için hekimin, hastanın yanına çağırılınca ne kadar süre de gittiğidir. Ancak ortada mücbir sebepten dolayı hekim hastaya geç kalır ise Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi madde3'e göre hekimin sorumluluğu olmayacaktır. Son tür ise hekimin, tesadüfi şekilde acil durum gerektiren bir hasta ile karşılaşması sonucu müdahalesidir. Mesela uçak yolculuğu sırasında bir hastanın aniden fenalaşması üzerine uçakta bulunan doktorun acil olarak gerekli ilk müdahaleyi yapmasını verebiliriz. Aynı şekilde yolda seyir halinde baygın birisini gören hekimin acil olarak hastaya müdahale etmesini verebiliriz. Ancak bu durumda hekimin tıbbi teçhizatı ve zamanı olmayabilir. Hekimin yeterli tıbbi teçhizatı ve zamanı olmadığından hasta tıbbi kötü uygulama (tıbbi malpraktis) ile karşılaşabilir. Tıbbi malpraktis, hekimin teşhis ve tedavisinde tıbbi standartlara göre yapamaması sonucunda hastada zararın meydana gelmesidir (Savaş, 2013:66).

Hekim tıbbi müdahale başlamadan önce, hastası ile tıbbi müdahale için sözleşme akdederler. Ancak bazen hekim kararlaştırılan sözleşmenin sınırlarını hastanın rızası alınamayacak durumda olmasından dolayı aşabilir. Bu sınır gerekli sebepler ile aşılr. Bu sebepler beklenmedik bir durum sebebi ile ortaya çıkmaktadır (Ateş, 2012:28). Müdahalenin genişletilmemesi hâlinde hastanın hayati risk taşıması ve müdahale olmazsa ölümünün gerçekleşeceğine ilişkin tehlike bulunduğu takdirde müdahalenin genişletilmesi gerekir (Yüksel, 2018:299). Hekim tıbbi müdahaleden önce müdahalenin genişlemesi gerektiğini öngörememiştir. Bu müdahaleler zaruri olarak ortaya çıktığından önceden öngörülmesi zordur. Ancak müdahalenin genişletilebilmesi daha önceden öngörülebilir olmasa da, hekim tıbbi müdahale öncesinde hastayı her türlü karşılaşılabilir durum ile ilgili bilgilendirmesi, aydınlatması gereklidir. Karşılaşılan olaylarda da öngörülmeyen sonraki tıbbi müdahale için hastaların

tazminat talepleri olmuştur. Yerel mahkemede karar verirken hastanın rızasının olup-olmadığına yoksa da tıbbi müdahale öncesi gerekli genişletilmiş aydınlatma yapılıp- yapılmadığına bakmıştır. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi 18.09.2018 tarihli bir kararında “.. ameliyat sırasında ortaya çıkan sebeplerden müdahale genişletilmesi gerekmiş ve hasta ameliyat öncesi kendisine bildirilmeden, aydınlatılmadan müdahale edildiği için zararın doğduğunu ileri sürerek tazminat talep etmiştir.”(Yargıtay 13. HD, E. 2016/26894, K. 2018/8072, 18.09.2018) Yargıtay 13. Hukuk Dairesi’nin 25.11.2013 tarihli kararında “... Adli tıp kurumu raporunda açıkça hastanın her iki gözünde lazer öncesi anlatılması ve görme kaybı olabileceği bildirilmesi gerekirken...” Yargıtay 13. Hukuk Dairesi’nin E. 2015/6125 – K. 2016/10662 Sayılı Kararında; denilerek hastayı tıbbi müdahale sonrası müdahalenin genişleyebileceğine dair aydınlatmış olmasının önemi üzerinde durulmuştur.

6. GERÇEK VEKÂLETSİZ İŞ GÖRME İLE GERÇEK OLMAYAN VEKÂLETSİZ İŞ GÖRMENİN UNSURLARI

Gerçek vekâletsiz iş görme TBK 527/1 ‘de sınırları, unsurları ve niteliği belirtilmiştir. Gerçek vekâletsiz iş görmeden bahsedebilmek için ilk olarak başkasına ait bir iş görülmelidir, iş gören ile iş sahibi arasında vekâlet ilişkisi olmamalı ve iş sahibin iradesi aykırı olmamalıdır. Başkasına ait yapılacak olan iş hukuki ya da maddi fiil olabilir (Eren ve Yücer, 2024:832; Tandoğan, 1957:97). İş görenin vekâleti olmamasından kasıt daha önceden kararlaştırılmamış, iş görenin yetkili ya da yükümlü olmadığı bir işi yüklenmesidir (Kirkit, 2016:65). Gerçek vekâletsiz iş görme borcunun son unsuru da açıkça hastanın rızasına aykırı, yasakladığı bir işlemin yapılmamış olmasıdır (Yavuz, 2022:1361-1362).

Hastanın rızasına açıkça aykırı ve yasakladığı bir işlem yapılıyorsa gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeden bahsedilecektir. Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme TBK m. 527/2’de sınırları, unsurları ve niteliği belirtilmiştir. Gerçek

olmayan iş görmede ilk olarak başkasına ait olmayan bir iş görülecek bu iş için vekâlet bulunmayacak ancak iş sahibi açıkça istemediği bir müdahale gerçekleştirilecektir. İş görenin vekâleti olmamasından kasıt gerçek vekâletsiz iş sözleşmesinde olduğu gibi önceden kararlaştırılmamış, iş görenin yetkili olmadığı işi hastanın açık iradesine aykırı şekilde yapmasıdır.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Sağlık konusu gereği doğrudan insan ile ilgilidir. Sosyoloji bilimi de insanı ve insan davranışlarını incelemektedir. İnsan toplumu oluşturur ve insanın olduğu yerde sağlık ve hastalık her zaman vardır. Toplumda sağlığa dair konuları inceleyen sosyoloji alt dalını sağlık sosyolojisi oluşturmaktadır. Sağlık ve insan ile iç içe olan sosyoloji, sağlığımız ile ilgilenen ve bir birey olan hekimleri de içine almaktadır.

Hekim görevini insan sağlığı açısından taşıdığı önem sebebi ile özenle ifa etmez ise hekimin sorumluluğu gündeme gelir. Hekim ile hasta arasındaki sorumluluk sözleşme ya da vekâletsiz iş görmeden kaynaklanabilir. Hekimin hastasına yaptığı tıbbi müdahaleyi hukuka uygun kılan hastanın müdahaleye vermiş olduğu rızasıdır. Ancak sözleşme olmadığı durumlarda; acil tıbbi müdahale ya da tıbbi müdahalenin genişletilmesi gereken hallerde hastadan rıza alınması mümkün değildir. Hekimin bu müdahaleler de kaynaklanan sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu kapsamında vekâletsiz iş görme hükümlerine göre belirlenir.

Vekâletsiz iş görme hükümler TBK m. 526-531 maddeleri arasında yer almaktadır. Vekâletsiz iş görme işi görenin vekâlete sahip olmamasına rağmen iş sahibinin menfaat alanına girerek iş görmesi olarak tanımlamak mümkündür (Gümüş,2012:217). Vekâletsiz iş görme hükümleri de gerçek vekâletsiz iş görme ve gerçek olmayan vekâletsiz iş görme olarak ayrıma tabi tutulur.

Gerçek vekâletsiz iş görmenin sınırları, unsurları ve niteliği TBK m. 527'ye göre belirlenir. Gerçek vekâletsiz iş görme de hastanın rızası-iradesine bağlı bir işleme dayanır ve sonucunda oluşacak her türlü kusurdan iş gören sorumluluk altındadır.

Gerçek vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan sorumluluk acil durumlar ve tıbbi müdahaleyi gerektiren işlemlerden kaynaklanır. Vekâletsiz iş görme bir sorumluluktan kaynaklanır. Acil durumlar yoldan geçerken birini baygın gören hekimin müdahalesi, yatalak hastanın bulunduğu yere hekimin çağırılması ya da hastanın sağlık merkezine getirilmesinden kaynaklanabilir. Tıbbi müdahalenin genişletilmesi durumunda hasta ile hekim arasında bir sözleşme olmasına rağmen öngörülemeyen sebepler ile sınırın aşarak hastaya gerekli müdahalenin yapılması durumunda meydana gelir. Tıbbi müdahale genişletilirken hasta rızası alınamayacak bir hâldedir. Sorumluluğun sınırları da Vekâletsiz iş görme sonucu oluşan işin ihlali, ihlal sonucunda zararın meydana gelmesi, mevcut ihlal ile zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olması ve kusurdur. Kusur kast ya da ihmal sonucu meydana gelebilir.

Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme sınırları, unsurları ve niteliği TBK m. 527/2'ye göre belirlenir. Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme hastanın iradesi-rızasına bağlı olmayan bir işlem sonucunda oluşan her türlü kusurdan sorumluluk gündeme gelir. Hastaya aydınlatıcı bilgi verilmesinden sonra hekimin hasta rızası ile tedaviyi reddetmesine karşılık hekimin tıbbi müdahaleyi gerçekleştirmesi durumunda meydana gelir. Hastanın açık iradesine uygun olmayarak yapılan tıbbi müdahale sonucu meydana gelecek tüm zarar ve tüm kazalardan hekim sorumlu olacaktır.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Yazar arasında makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek Finansman Bilgileri:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ş.(2004). Karşılaştırmalı Borçlar Hukuku Özel Hükümler.(1. Baskı). Konya: Kavram Yayınları.
- Ateş, T.(2012). Hekimlerin Cezai ve Hukuki Sorumlulukları. (3. Baki). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Ayan, M. (1991). Tıbbî Müdahalelerden Doğan Hukuki). Tıbbî1. Baskı). Ankara: Kazanı Yayınevi.
- Aydın, Ö. (2014). Üremeye Yardımcı Tedavi Yöntemlerinden Doğan Hukuki Sorumluluk. (1. Baskı). İstanbul: Legal.
- Cevdet, Y. (2024). Borçlar Hukuku Dersleri. (19. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Demir, M. (2008). "Hekimin Sözleşmeden Doğan sorumluluğu". AÜHF, 57(3): 228-232.

- Demir, M.(2009). Hekimin Hukuksal Sorumluluğunun Kaynakları ve Özel Hastane-Kamu Hastanesi Ayrımı. Ankara: Beta Yayınları.
- Demir, M. (2020). Tıbbi Sorumluluk Hukuku. (2. Baskı). İstanbul: Yetkin Yayınları
- Eren, F. (2024). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. (24. Baskı). Ankara: Beta Yayınları.
- Eren, F. ve Yücer, İ. (2024). Borçlar Hukuku Özel Hükümler. (12. Baskı). Ankara: Legem Yayıncılık.
- Erman, B.(2003). Ceza Hukukunda Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğu. (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gümüüş, M. A. (2012). Borçlar Hukuku Özel Hükümler. (2. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Günday, R. (2012). Tıbbi Müdahale ve Tedavide Malpraktisten Doğan Hukuki Sorumluluk. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Güven, K. (2000), Kişilik Hakları ve Ötenazi. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Hakeri, H.(2024). Tıp Hukuku.(24. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Işıқтаç, Y. (2020). Hukuk Sosyolojisi. (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bili Üniversitesi Yayınları.
- Karahasan, M.R.(2003). Sorumluluk Hukuku. (6. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Kirkit, E. (2016). Tıbbi Müdahalenin Hukuka Uygunluğu.(1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kurt, E. (2011).” Hekimlik Sözleşmeleri”. Kadir Has Üniversitesi Uluslararası 1. Sağlık Hukuku Sempozyumu. İstanbul
- Mehmet, A. (1991). Tıbbi Müdahaleden Doğan Sorumluluk. (1. Baskı). Ankara: Kazancı.
- Oğuzman, B.(2003). Medeni Hukuk. (10. Baskı). İstanbul: Oniki Levha.

- Ott, Werner E.(1978).Voraussetzungen der Zivilrechtlichen Haftung des Arztes. Zurich
- Özay, M.(2020). Estetik Amaçlı Tıbbi Müdahalelerde Hekimin Hukuki Sorumluluğu.(6. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özdemir, H. (2016). "Hekimin Hukuki Sorumluluğu" Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 11(1)
- Özdemir, H.G. (2001). Roma ve Türk Hukukunda Vekâletsiz İş Görme. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Saltık, A. (2014). "Sağlık Sosyolojisi Ders Notları" Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. Ankara
- Savaş, H. (2013). Yargıya Yansıyan Tıbbi Müdahale Hataları. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Savcı, B. (1980). Yaşam Hakkı ve Boyutları. Ankara: İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Somer, P. (2011). "Hekimin Hukuki Sorumluluğu" Kadir Has Üniversitesi Uluslararası I. Sağlık Hukuku Sempozyumu. İstanbul
- Şenocak, Z. (1998). Özel Hukukta Hekimin Hukuki sorumluluğu. (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi DÖS.
- Şenocak, Z. (2007). "Hekimin Hukuki Sorumluluğunun Özel Sorunları: Tıbbi Standartlar ve İspat". Ankara Barosu - Sağlık Hukuku Kurultayı. Ankara
- Tandoğan, H. (2010). Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri. (2. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tahiroğlu, B. (2023). Roma Borçlar Hukuku.(14. Baskı). İstanbul: Der.
- Yavuz, C. Acar, F. ve Özen B.(2022). Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler. (11. Baskı). Ankara: Beta Yayınları.
- Yılmaz, B. (2024). Hekimin Hukuki Sorumluluğu. (5. Baskı). Ankara: Adalet.

Yüksel, R. (2018). Vekâletsiz İş Görme. (4. Baskı). İstanbul: Aristo Yayınları.

Zevkliler,A ve Acabey B. (2021). Medeni Hukuk-I. (1.Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

EXTENDED ABSTRACT

It is natural for people to have health problems and need treatment wherever they are. Throughout human history, before modern medicine developed, people resorted to what is now called alternative medicine in order to treat their wounds and illnesses. They tried to find the treatment that was good for them by mixing herbs they discovered in nature. Medical science also developed with the development of human history. The use of herbs in treatment has given way to drugs, devices and modern medical science.

The profession of medicine is based on a long scientific study and mental history. Human life is entrusted to doctors. Therefore, medicine is a profession that requires agility as well as being able to know people. It is mandatory for a doctor to be present where the patient is to provide treatment.

A right is an interest that is legally protected and grants the owner the authority to benefit from this protection. The right holder can only be one person and naturally, the right to personality arises. The right to personality is also the owner of a concrete fundamental right related to the individual's own personality. A person also has the "right to bodily integrity and life" within the scope of the right to personality. Therefore, there is also the right to consult a doctor when sick.

The patient may also apply to the doctor's office, private hospital or public hospital in order to recover. Sometimes, in emergency situations such as fainting or disability, the doctor may have to come to the scene and intervene before being able to apply to a doctor. A legal relationship is established between the doctor and the patient due to the patient's application to the doctor. As a result of the legal relationship, doctors are held responsible. Due to the importance of the concept of patient rights that concern life, the doctor who fails to treat the patient who applies to the doctor is held responsible. The responsibility of doctors may arise from situations such as medical errors, negligence or misdiagnosis.

The responsibility between the doctor and the patient may arise from a contract or from acting without agency. A person who acts without agency and who performs a task without an agency relationship in between assumes the

obligation to accomplish that task. The elements, nature, result and reason for acting without agency are stipulated in Article 526-531 of the TCC. The relationship between the parties due to acting without agency is not a contractual relationship. The employee performs the task for the benefit and account of the employer without the consent of the employer.

Acting without a mandate is divided into real acting without a mandate and unreal acting without a mandate. The element of real acting without a mandate is regulated in TCC article 527-1. This article also mentions its elements, reason, purpose and nature. Real acting without a mandate is also based on a transaction that depends on the patient's consent-will and the employee is responsible for any defects that may occur as a result.

The liability arising from real acting without a mandate arises from emergencies and procedures that require medical intervention. Emergencies may arise from the intervention of a physician who sees someone unconscious while passing by, calling a physician to the location of a bedridden patient or bringing the patient to a health center. In this case, the physician is expected to intervene to reduce the harm that is present in the patient. Since hospital conditions cannot be provided at that moment or the physician will not have all the materials available in the hospital for emergency intervention, it should be expected that the physician's responsibility will be reduced in concrete situations. Medical interventions concern personal rights. The persons who will decide on the implementation of medical intervention are the patients who are in the position of rights holders. Patients are expected to participate in the treatment process by giving their free will and consenting to the treatment. In order for medical interventions to be lawful, the intervention must be performed by an authorized physician, the intervention must be performed in accordance with medical standards, and appropriate intervention is required. The most important thing is that the patient is informed about all interventions to be performed. However, if the medical intervention is to be expanded, it may not be possible to inform the patient. In such a case, the procedure will need to be performed according to the patient's previously informed consent. This situation has arisen as a result of respect for the freedom of patients (individuals).

In the event of expansion of medical intervention, although there is a contract between the patient and the physician, the limit is exceeded due to unforeseen reasons and the necessary intervention is performed on the patient. The patient's consent cannot be obtained while the medical intervention is being expanded. The limits of liability are also the breach of duty resulting from acting without authority, the occurrence of damage as a result of the breach, the

existence of a suitable causal link between the current breach and the damage, and fault. Fault may occur as a result of intent or negligence. The physician's liability will come to the fore as a result of the damage that will occur.

Unreal acting without authority TCC art. In 527/2, its limits, elements and nature are stipulated. In the case of performing an unreal job, first of all, a job that does not belong to someone else will be performed, there will be no power of attorney for this job, but the owner of the job will not be able to perform a job that he clearly does not want.